

УДК 347.961 (477) : 004

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ НОТАРІАЛЬНИХ АРХІВІВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

INFORMATIZATION AS THE DIRECTION OF DEVELOPMENT OF STATE NOTARY ARCHIVES: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Кінаш У.Я.,
*аспірант кафедри управління, адміністративного права
і процесу та адміністративної діяльності
Національного університету державної податкової служби України*

Стаття присвячена питанню застосування сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій у державних нотаріальних архівах. Особливу увагу акцентовано на виявленні їх позитивних сторін і недоліків. Запропоновано можливі шляхи вирішення виявлених недоліків.

Ключові слова: архівна справа, державний нотаріальний архів, інформатизація, інформаційно-телекомунікаційні технології, електронний нотаріальний архів.

Статья посвящена вопросу применения современных информационно-телекоммуникационных технологий в государственных нотариальных архивах. Особое внимание акцентировано на выявлении их положительных сторон и недостатков. Предложены возможные пути решения выявленных недостатков.

Ключевые слова: архивное дело, государственный нотариальный архив, информатизация, информационно-телекоммуникационные технологии, электронный нотариальный архив.

The article is devoted to the use of modern information and communication technologies in state notarial archives. An author focuses the special attention on the identification of positive aspects and drawbacks. It was suggested the possible ways of solving the shortcomings.

Key words: archival affairs, state notarial archives, informatization, information and telecommunication technologies, electronic notarial archives.

Актуальність теми. В історії розвитку нотаріату питання нотаріального діловодства, збирання, зберігання документації завжди були актуальними й дискусійними. Насамперед, це пов'язано з тим, що створення в нашій країні правової держави з ефективно працюючими інститутами представницької, виконав-

чої, судової влади, виробництва, науки, освіти, у тому числі й нотаріату, пов'язано не тільки з прийняттям юридичних основ їх діяльності, а й із формуванням раціональних, конкретних правил і процедур їх функціонування, у тому числі в галузі роботи з документами. А безперервне зростання обсягів документації в

уському світі, все ширше застосування електронно-обчислювальної техніки під час обробки інформації, використання не паперових носіїв та інші об'єктивні фактори приводять фахівців до висновку про необхідність пошуку можливостей оволодіння й управління документованою інформацією.

Серед учених, які займалися дослідженням використання інформаційних технологій у нотаріальній діяльності та архівній справі, слід відзначити Е. Махноносова, Г. Лінькова, О. Макарову, Т. Варухіну, І. Кисельова та інших. Тим не менше їх теоретична розробка не отримала належного рівня розвитку стосовно нотаріальних архівів, що, у свою чергу, вказує на актуальність дослідження.

Основним завданням статті є на основі досягнень правової науки дослідити та проаналізувати можливість застосування сучасних інформаційних технологій у державних нотаріальних архівах, виявити актуальні проблеми в цій сфері й надати відповідні пропозиції.

Виклад основного матеріалу. Система зберігання інформації стала формуватися одночасно з формуванням системи ділової писемності. І це природно, з появою перших документів виникло й завдання їх збереження. Протягом багатьох століть вівся пошук найкращої системи їх систематизації – архіви виникали, зливались, перепідпорядковувались. Зберігання інформації з хаотичного ставало системним у результаті оцінювання (експертизи) документів, що накопичилися, і поділу їх на різні терміни зберігання залежно від їхньої інформаційної цінності [1, с. 1]. Архів, як зазначила Х. Леонова, – це скарбниця нації, яка потребує захисту й охорони [2, с. 33].

Утворення архіву є невіддільним елементом діяльності державної нотаріальної контори або приватного нотаріуса, а необхідним продовженням та доповненням цієї діяльності є діяльність державного нотаріального архіву [3, с. 59].

Отже, державний нотаріальний архів, що входить до системи нотаріальних органів України, – це важлива ланка інформаційно-документального забезпечення розвитку держави, економіки й органів нотаріату зокрема. Він зберігає та обробляє інформацію, надає людству доступ до інформаційних масивів [4, с. 5]. Проте на сьогодні існує велика кількість проблем, які стосуються розвитку і становлення державних нотаріальних архівів, зберігання й використання нотаріальних документів, які в них зберігаються.

Насамперед, це стосується стану матеріально-технічної бази державних нотаріальних архівів України, який не відповідає сучасним стандартам і потребам, через це працівники архівів вважають, що з'явилася загроза втрати й псування частини архівних документів [2, с. 34]. Адже, як зазначила А. Койтен, історична пам'ять – річ тендітна, і можливість її втрати, на жаль, аж ніяк не химерна [5, с. 263]. Для вирішення цієї проблеми останнім часом все частіше говорять про необхідність створення і введення інформаційно-пошукової системи архівних документів на базі державних нотаріальних архівів [2, с. 34].

У зв'язку з останніми подіями в нашій країні це питання ще більше актуалізувалося, вітчизняна

система законодавства, яка обслуговує нотаріат, виявилася абсолютно не готовою до врегулювання дій нотаріальних структур у разі виникнення надзвичайної ситуації [6]. Через це в зоні ризику під загрозою пошкодження або навіть знищення опинилися нотаріальні архіви Луганської та Донецької областей.

Фахівцями громадської організації «Інститут теоретико-правових досліджень у сфері юстиції та інноваційних проектів» запропоновано низку базових рекомендацій, які Міністерство юстиції України могло б взяти за основу під час розробки нормативного акта про порядок і послідовність дій нотаріусів та працівників нотаріальних архівів у разі настання надзвичайних ситуацій.

Проте основна увага зосереджується на необхідності оцифрування найцінніших документів, які підтверджують право власності на рухоме й нерухоме майно, щоб зберігати їх на електронних носіях. А якщо говорити більш глобально, то фактично йдеться про створення електронного нотаріального архіву [7].

На думку Е. Махноносова та Г. Лінькова, з якою ми повністю погоджуємось, використання інформаційно-комунікаційних технологій у нотаріальній діяльності на сьогодні є необхідною умовою забезпечення відповідності нотаріального захисту конституційних прав громадян і юридичних осіб потребам держави й суспільства [8, с. 56].

Адже нині інформаційно-комунікаційні технології стали одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток суспільства. Їх революційний вплив стосується державних структур та інститутів громадянського суспільства, економічної й соціальної сфер, науки й освіти, культури та способу життя людей. Багато країн, розвинених і тих, що розвиваються, повною мірою усвідомили ті колосальні переваги, які несе з собою розвиток і поширення інформаційно-комунікаційних технологій. Ні в кого не викликає сумніву той факт, що рух до інформаційного суспільства – це шлях у майбутнє людської цивілізації [9, с. 3].

О. Макарова зазначила, що на сьогодні, коли інформація і знання є домінуючими чинниками прогресу, значно зростає роль архівних установ як комунікаційних посередників між минулим, сьогоденням і майбутнім. Вони є не тільки основними хранителями пам'яті нації – архівного фонду, а й головними виконавцями у справі його формування, від них залежить його повнота [4, с. 5].

Перспективу інформатизації архівної галузі вбачають у різноманітності використання інформаційних технологій в архівній справі, поступовому проникненні їх у всі напрями архівних робіт, а саме:

- комплектування архіву й експертиза цінності документів;
- створення та ведення інформаційно-пошукових архівних довідників по всіх документах архіву з метою прискорення процесів пошуку інформації;
- комплектування, збереження й пошук документів на машиночитних носіях, створюваних в установі або установах-джерелах комплектування;
- облік документів архіву та контроль за забезпеченням збереженості документів;

– створення страхового фонду й фонду користування документами;

– інформаційно-довідкова робота, контроль за виконанням запитів, що надходять до архіву від структурних підрозділів установи, інших установ, дослідників і громадян [4, с. 6].

На сьогодні інформаційні технології вже починають застосовуватися в усіх без винятку напрямках архівної діяльності, хоча різною мірою, але попереду – неозоре поле діяльності [10, с. 24].

В сучасних умовах ми розуміємо, що вирішити питання впровадження інформаційних технологій одноразово й централізовано в загальногалузевому масштабі неможливо, як, утім, не все просто складається, наприклад, у межах регіону. У різних архівах різні умови – різні матеріально-технічні можливості, різні рівні кадрової підготовки тощо. Але факт залишається фактом, якщо навіть в окремо взятому архіві складається сприятлива ситуація, пов'язана з розумінням важливості питання впровадження інформаційних технологій, з'являються, нехай невеликі, але можливості розвитку цього процесу, значить, справа вже буде розвиватися.

Адже, як зазначила Т. Варухіна, інформатизація архівної галузі являє собою соціально-економічний і науково-технологічний процес створення оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб громадян, підприємств, організацій, установ, усіх структур держави й суспільства на основі формування інформаційних ресурсів державних архівів із використанням нових інформаційних архівних технологій [9, с. 3].

На сьогодні в багатьох архівах світу використовується можливість надання користувачам архівних документів в електронній формі. За кордоном накопичено певний досвід у цій галузі. Успішний досвід зарубіжних архівних установ дає змогу стверджувати, що такого роду проекти не тільки необхідні, а й можуть бути реалізовані. В Україні цей процес тільки почав розвиватися. Аналіз інформації, зокрема про розвиток інтернет-технологій, свідчить про те, що спроби українських архівів у сфері впровадження інформаційних технологій у свою роботу мають місце, але масштаби цієї роботи поки незначні [9, с. 5]. Хоча нині інформаційні інтернет-технології почали відігравати все більш значну роль у сфері використання архівних документів.

Про важливість і далеко не повне освоєння й оцінення сферою застосування інформаційних технологій в архівній справі мережі Інтернет підтверджує реалізація роботи архівних сайтів як перспективних об'єктів застосування інформаційних технологій в архівній справі. Перед архівними сайтами відкриті величезні можливості, які неухильно розширюються водночас із технологічним прогресом. Основними цілями наявності архівів в Інтернеті, як зазначив І. Кисельов є такі: надання загальної довідкової інформації про архівні документи й архіви; постійне інформування про архівну діяльність; сприяння пошуку архівних документів та отриманню архівних послуг; взаємне інформування й обговорення про-

фесійних архівних питань; популяризація архівної справи, формування позитивного іміджу архівів у громадян і суспільства [10, с. 30].

Підсумувавши все вище зазначене, можна зробити висновок, що електронні архіви можуть стати інформаційними центрами й серйозними джерелами інформації, а інформатизація архівної справи є закономірним процесом розвитку теорії та практики цієї галузі, що сприятливо позначиться на роботі вітчизняних фахівців. Однак тут необхідно звернути увагу на те, що використання інформаційних технологій в архівній справі зумовлює виникнення нових проблем. Так, наприклад, брак кваліфікованих кадрів. Проте цю проблему можна вирішити досить легко. З метою підвищення кваліфікації працівників державних нотаріальних архівів просто необхідно проводити спеціалізовані цикли лекцій про застосування інформаційних технологій на курсах у вищих навчальних закладах.

Стосовно наявних проблем і стримуючих факторів розвитку інформаційних технологій у нотаріальній діяльності загалом та архівній справі зокрема, слід відзначити наявність проблем організації широкого доступу до Інтернету; відсутність правового регулювання нотаріальної діяльності у сфері електронного документообігу, учинення нотаріальних дій з електронними документами; недостатня актуальність баз даних, які формуються на основі відомостей, що надходять від нотаріусів, а також фінансування. На усунення зазначених стримуючих факторів, як організаційного, так і правового характеру, включаючи й питання правового забезпечення інформаційної безпеки, що стосуються забезпечення юридичної значимості електронних документів, мають бути спрямовані зусилля нотаріального співтовариства, оскільки від цього в інформаційному суспільстві значною мірою залежить підвищення якості нотаріального захисту прав громадян і юридичних осіб [8, с. 59–60].

Для інформатизації архівної справи найбільш пріоритетними на сьогодні є такі завдання:

- створення й розвиток власної інформаційної інфраструктури (корпоративної мережі), що забезпечує впровадження та використання інформаційних технологій;
- створення інформаційних ресурсів і систем, що забезпечують актуальність і достовірність обробки інформації (збирання, зберігання, передача й використання);
- забезпечення інформаційної безпеки на основі застосування комплексу спеціальних заходів і засобів (програмно-технічних, організаційних тощо);
- формування нормативно-правової бази та прийняття комплексу організаційних заходів, що забезпечують використання створюваних інформаційних ресурсів;
- підвищення кваліфікації працівників державних нотаріальних архівів як користувачів створюваних інформаційних систем;
- використання інформаційних технологій для підвищення інформованості населення про можли-

вості, передбачені інститутом нотаріату, та переваги використання нотаріальної форми документів;

– інтеграція внутрішніх інформаційних ресурсів з інформаційними системами органів державної влади й поступовий перехід на взаємодію з ними в електронній формі [8, с. 56–57].

Висновки. Підводячи підсумок, необхідно розуміти, що основною метою будь-якого архіву є зберігання інформації, а нотаріального архіву – збері-

гання інформації щодо юридично значущих фактів цивільного обігу, що, безсумнівно, сприятиме подальшому розвитку суспільства. Створення електронного архіву надасть принципово нові й недоступні раніше можливості, що дадуть змогу підняти нотаріальний архів на більш високий щабель розвитку. Тому правові та організаційні основи діяльності державних нотаріальних архівів України потребують удосконалення й серйозного корегування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пшенко А.В. Архивное дело в России, прошлое, настоящее, будущее / А. В. Пшенко // Архидело: от бумаги до IT. – 2008. – С. 1–5. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.osgrm.ua/osg/archiving-in-russia-past-present-and-future-in-russian>.
2. Леонова Х. Процесуально-правове значення організації та діяльності державних нотаріальних архівів / Х. Леонова // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2007. – № 6 (36). – С. 33–35.
3. Черниш В. Вдосконалення архівної справи в системі сучасного нотаріату України / В. Черниш // Право України. – 2001. – № 5. – С. 59–65.
4. Макарова А.О. Перспективные направления применения информационных технологий в архивном деле / А.О. Макарова // Концепт. Современные научные исследования. – 2014. – Вып. 2. – С. 1–7. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://e-koncept.ru/2014/54953.htm>.
5. Койтен А. Российские архивы: к анатомии кризиса / А. Койтен // Новое литературное обозрение. – 2005. – № 4(74). – С. 263–268.
6. Нотаріат в системі захисту прав і свобод громадянина на окупованих територіях України та на територіях дії АТО. Виклики сьогодення // Прес-конференція. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrinform.ua/ukr/news/pres_konferentsiya_1953706.
7. Березнева І. Врятувати документи від АТО спробують за допомогою електронного нотаріального архіву / І. Березнева // Закон і бізнес. – 2014. – № 29 (1171). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/93704vryatuvati_dokumenty_vid_ato_sprobuyut_za_dopomogoyu_elektr.html.
8. Махноносів Е.В. Формирование единого информационного пространства нотариата в Российской Федерации / Э.В. Махноносів, Г.С. Линьков // Правовая информатика. – 2013. – № 1. – С. 56–60.
9. Варухина Т.А. Информационные технологии в создании научно-справочного аппарата и использовании архивных документов Национального архива Республики Карелия. 1995 – 2005 гг. : автореф. дисс. ... канд. ист. наук : спец. 05.25.02 «Документалистика, документоведение и архивоведение» / Т.А. Варухина ; Рос. гос. гуманитар. ун-т (РГГУ). – М., 2006. – 30 с.
10. Киселев И.Н. Архивные информационные технологии на современном этапе / И.Н. Киселев // Отечественные архивы. – 2008. – № 4. – С. 24–31.